

3

Diskreetin muuttujan tilasto

Aineistoa on usein hyödyllistä jollakin tavoin **järjestää** eli **lajitella**.

Pohjoismaat ja niiden asukasluvut
maan mukaan aakkosjärjestyksessä

Maa	Asukasluku (miljoonaa)
Islanti	0,364
Norja	5,37
Ruotsi	10,3
Suomi	5,53
Tanska	5,82

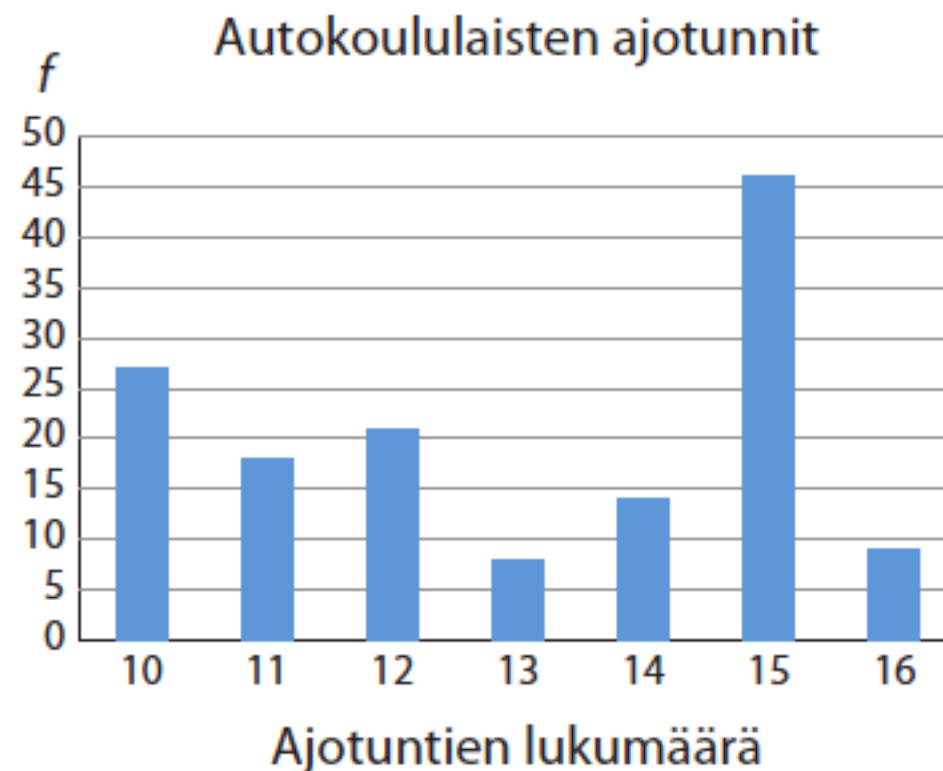
Pohjoismaat asukasluvun mukaan
laskevassa järjestyksessä

Maa	Asukasluku (miljoonaa)
Ruotsi	10,3
Tanska	5,82
Suomi	5,53
Norja	5,37
Islanti	0,364

Tilastokuvaajan piirtäminen

Frekvenssijakaumaa voidaan havainnollistaa erilaisten tilastokuvaajien eli diagrammien avulla.

Ajotuntien lukumäärä	f
10	27
11	18
12	21
13	8
14	14
15	46
16	9

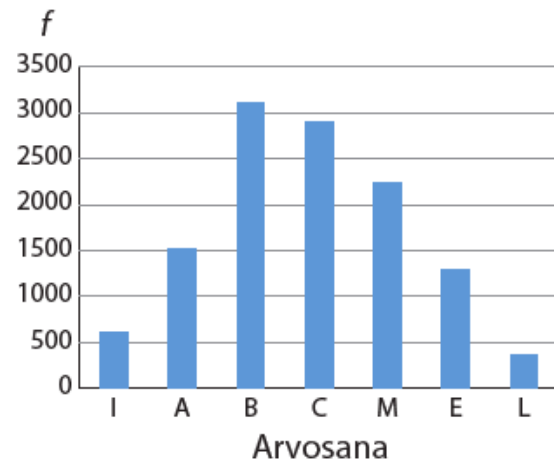

Tilastokuvaajat voidaan piirtää esimerkiksi taulukkolaskentaohjelmalla.

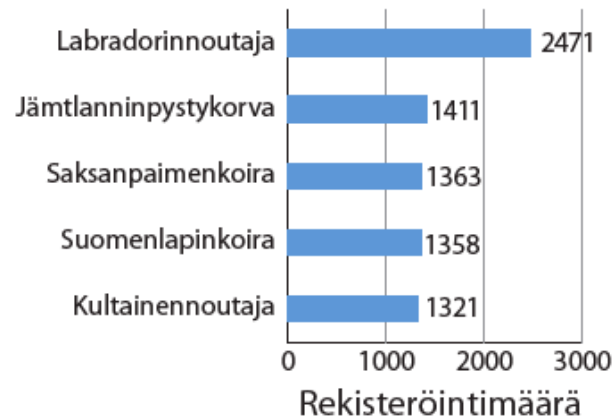
Taulukkolaskentaohjelmissa tilastokuvaajia kutsutaan usein kaavioiksi.

Pylväskaavio

Lyhyen matematiikan ylioppilaskokeen
arvosanjakauma keväällä 2021

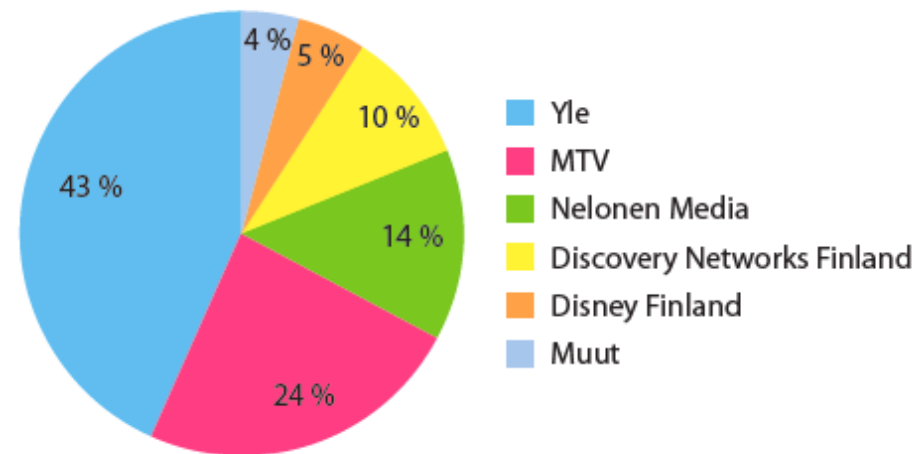

Viisi suosituinta koirarotua
Suomessa 2020

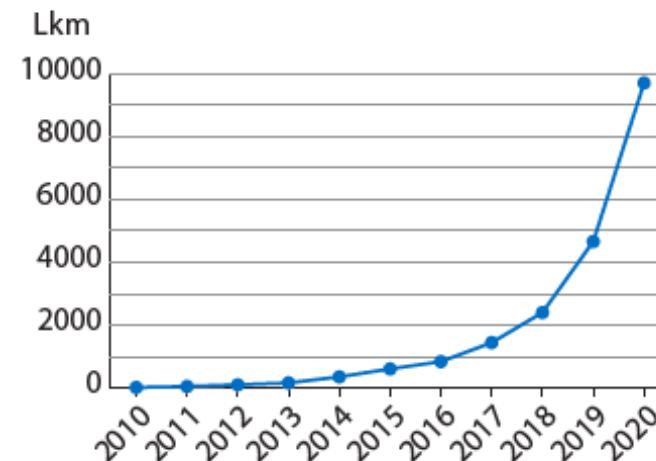
Ympyräkaavio eli sektoridiagrammi

TV-kanavien katseluosuudet vuonna 2020

Viivakaavio

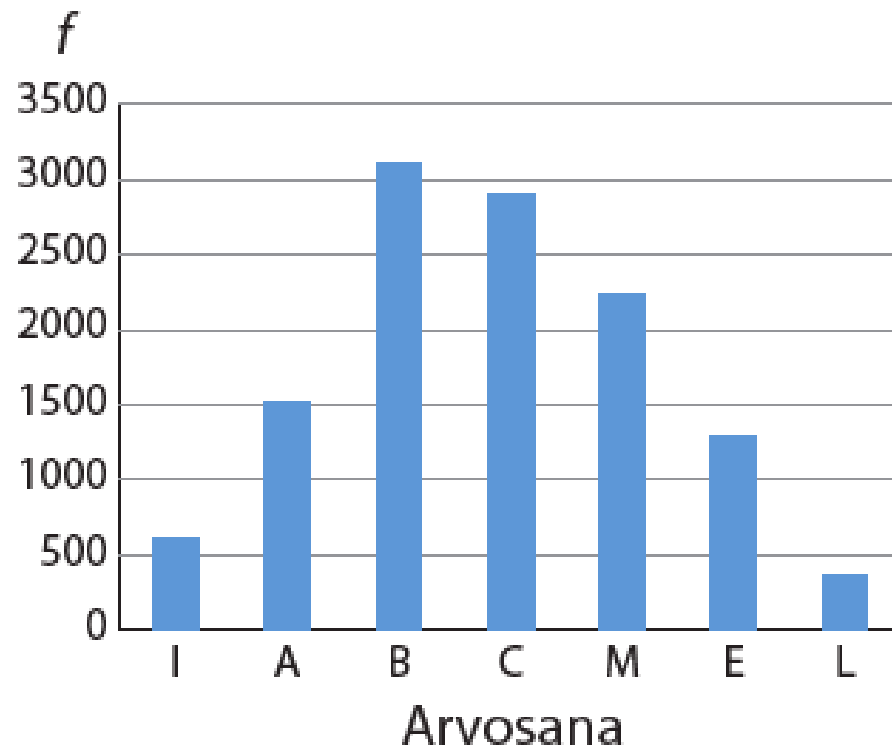
Liikennekäytössä olevat
täyssähköautot Suomessa vuosittain

Pylväskaavio

- Pylväskaaviolla havainnollistetaan diskreetin muuttujan arvojen frekvenssejä.

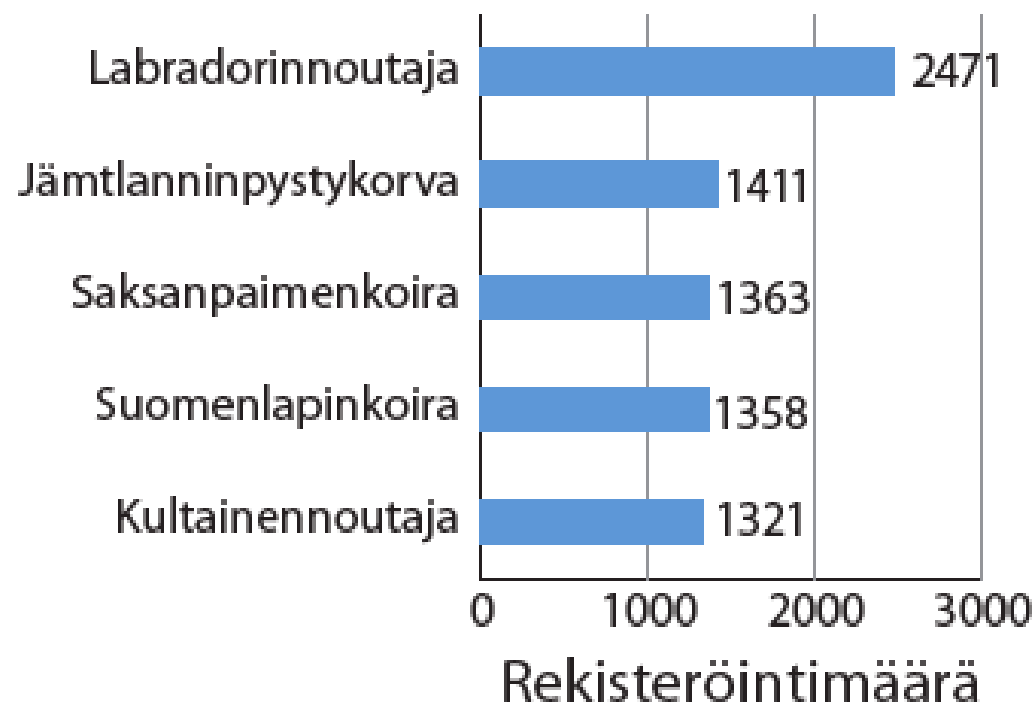
Lyhyen matematiikan ylioppilaskokeen
arvosanajakauma keväällä 2021

Pystypylväät korostavat arvoissa
esiintyvää suuruusjärjestystä.

Vaakapylväitä eli **palkkikaaviota** käytetään yleensä silloin, kun muuttujan arvoilla ei ole luontevaa suuruusjärjestystä.

Viisi suosituinta koirarotua Suomessa 2020

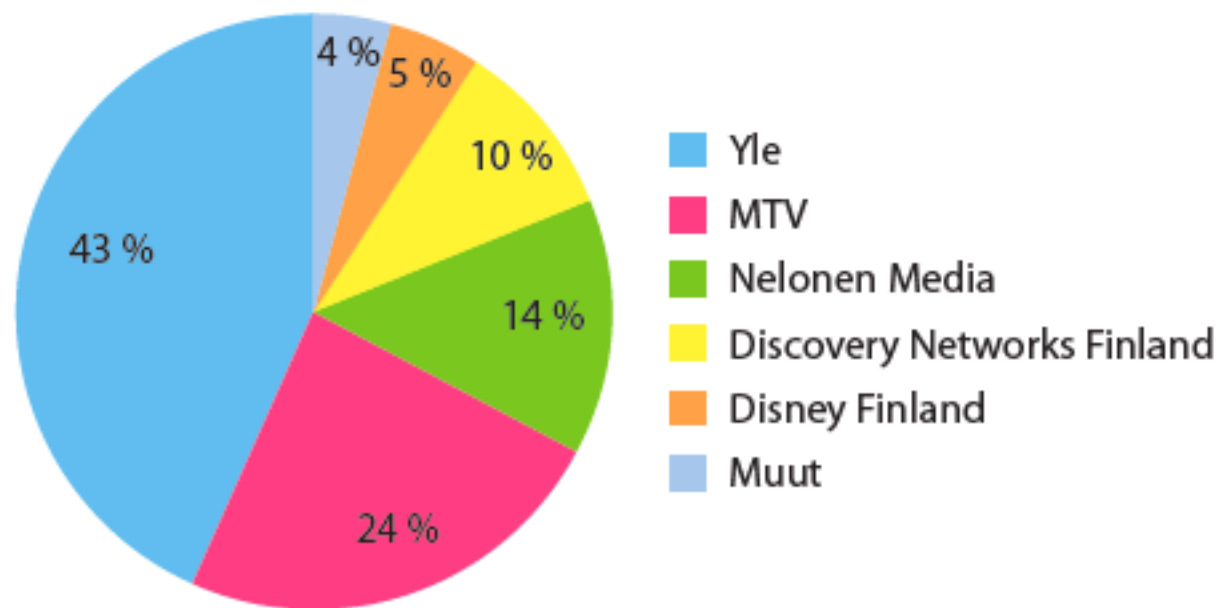

← Pylvään korkeus tai pituus ilmaisee frekvenssin.

Ympyräkaavio eli sektoridiagrammi

- Ympyräkaaviolla eli sektoridiagrammilla havainnollistetaan suhteellisia frekvenssejä eli prosenttiosuuksia.

TV-kanavien katseluosuudet vuonna 2020

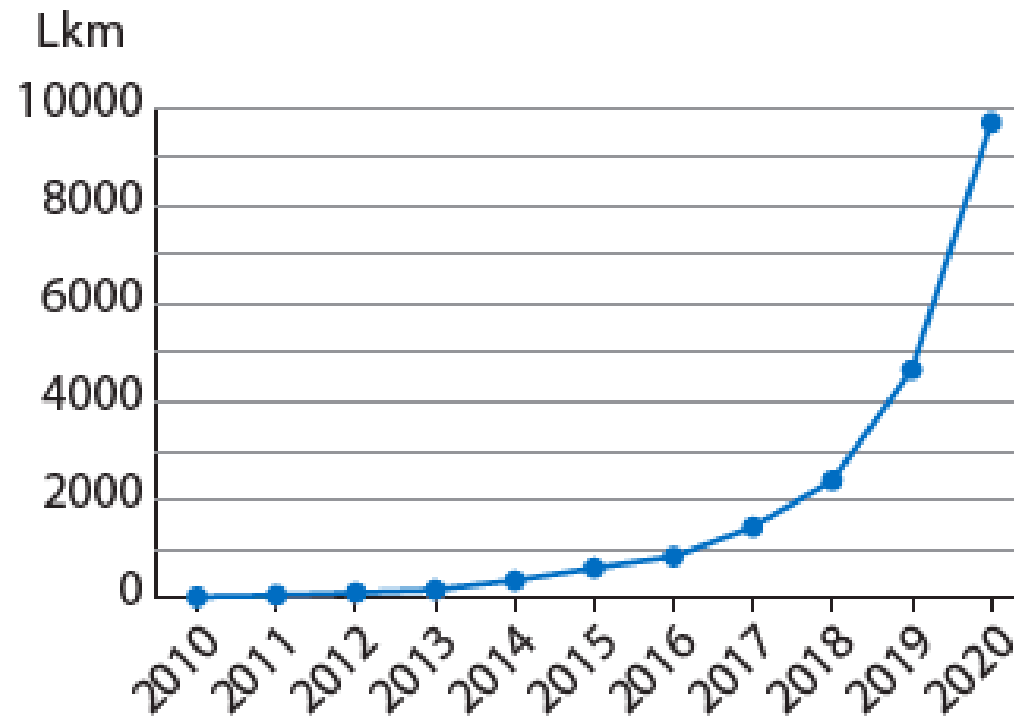
Ympyräkaavio korostaa kokonaisuuden jakaantumista eri ryhmiin.

Sektorin keskuskulma määräytyy suhteellisen frekvenssin mukaan.

Viivakaavio

- Viivakaaviota käytetään ennen kaikkea ajan mukana muuttuvien suureiden havainnollistamiseen.

Liikennekäytössä olevat
täyssähköautot Suomessa vuosittain

B Esimerkki 1

Suomessa pesii arviolta tuhat harmaahaikaraparia. Eräällä alueella tavattiin poikkeuksellisen suuri harmaahaikarayhdyskunta. Ladattavassa taulukossa on tieto munien lukumäärästä eri pesissä.

- a) Kuinka monta havaintoa aineistossa on?
- b) Lajittele aineisto munien lukumäärän mukaisesti nousevaan järjestykseen. Laadi tiedoista frekvenssitaulukko.
- c) Kuinka monessa pesässä on alle 4 munaa?
- d) Kuinka monessa prosentissa pesiä on vähintään 5 munaa?

Tarkastellaan aineistoa taulukkolaskentaohjelmassa.

- a) Tilastossa on 70 riviä tietoa eli tieto munien määrästä 70 pesässä. Aineiston koko on siis 70 havaintoa.
- b) Hyödynnetään ohjelman lajittelutoimintoa. Lajittelun jälkeen nähdään, että aineistossa esiintyy arvoja 2, 3, 4, 5 ja 6. Pesissä oli siis 2–6 munaa.

Lasketaan kunkin arvon esiintymiskertojen lukumäärä eli frekvenssi. Kootaan tieto taulukkoon.

Munien lukumäärä	Pesien lukumäärä
2	4
3	9
4	17
5	26
6	14

- c) Alle neljä munaa on pesissä, joissa on 2 tai 3 munaa. Frekvenssitaulukon perusteella näitä pesiä on yhteensä $4 + 9 = 13$.
- d) Vähintään viisi munaa on pesissä, joissa on 5 tai 6 munaa. Frekvenssitaulukon perusteella näitä pesiä on yhteensä $26 + 14 = 40$.

Lasketaan, kuinka monta prosenttia tämä määrä on pesien kokonaismäärästä eli luvusta 70.

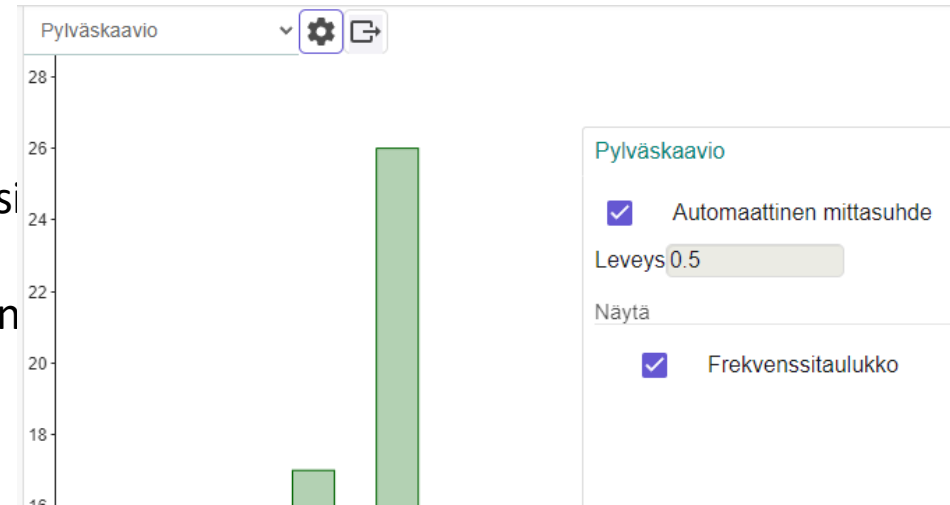
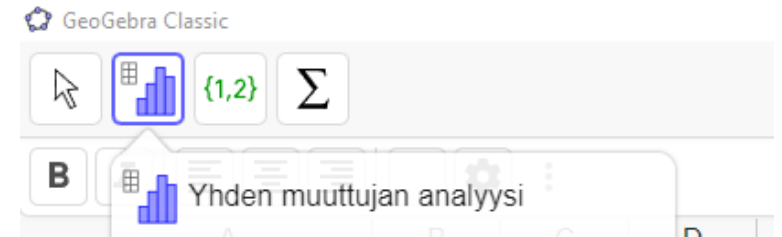
$$\frac{40}{70} = 0,571... \approx 57 \%$$

Niitä pesiä, joissa on vähintään viisi munaa, on 57 %.

Frekvenssitaulukon määrittäminen on geogebralla nopeampaa, mutta aineiston järjestäminen laskevaan tai nousevaan järjestykseen ei hoidu automaattisesti.

Geogebralla:

1. Maalaa aineistosta muuttujan arvot ja klikkaa "Yhden muuttujan analyysi" painiketta.
2. Valitse vasemmalta puolelta kaaviotyypiksi "pylväskaavio"
3. Klikkaa kaaviotyyppin vierestä asetukset painiketta ja valitse avautuvasta sivusta "frekvenssitaulukko"

Tee tehtävät 3.1 ja 3.5

Talviolympialaiset on järjestetty vuodesta 1924 alkaen, pääsääntöisesti neljän vuoden välein. Ohessa on kolme erilaista mitalitilastoa. *Lähde: statista.com*

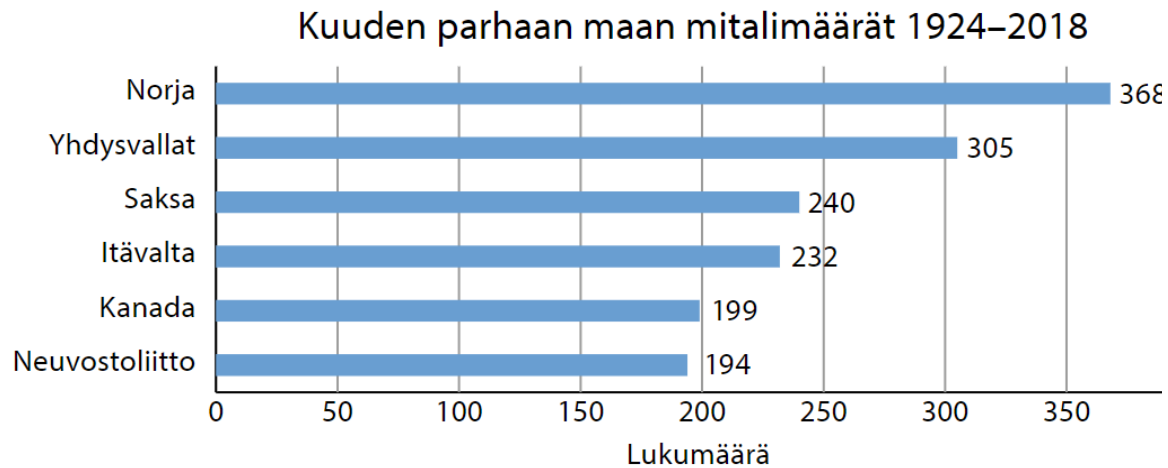
Havainnollista tilastoja sopivilla kuvaajilla. Perustele kuvaajan valinta.

- a) Kuuden parhaan maan mitalimäärät kautta aikain.
- b) Suomen saamat mitalit lajeittain.
- c) Suomen mitalimäärät vuosina 1924–2018.

Kurssisivulla libreofficeen mallivideot eri kuvaajatyypin piirtämiseen.

a) Havainnollistetaan kuuden parhaan maan mitalimääriä pylväs-kaaviolla.

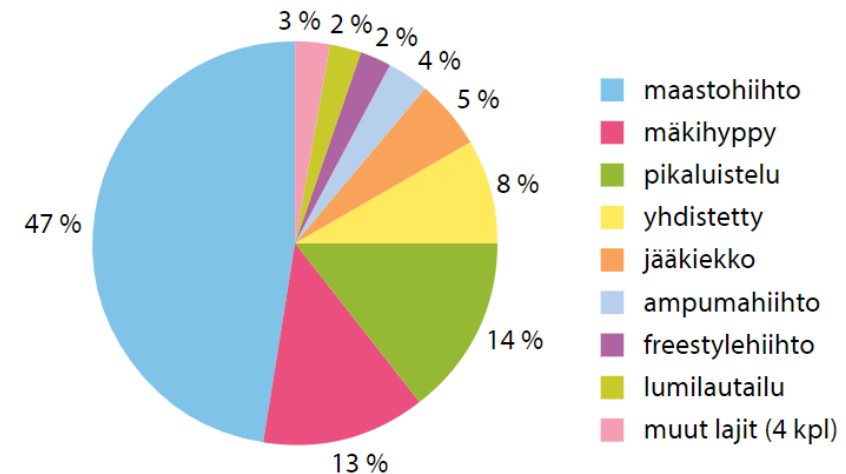
- Mailla ei ole luontevaa suuruus- tai arvojärjestystä, joten käytetään vaakapylväitä. Vaakapylvään etuna on myös se, että muuttujan arvot eli maiden nimet ovat helpommin luettavissa.
- Kuvioon voidaan lisätä frekvenssit eli kunkin maan mitalimäärät, jolloin lukija voi halutessaan vertailla lukumäärien tarkkoja arvoja.

b) Havainnollistetaan Suomen saamien mitalien jakautumista lajeittain ympyräkaaviolla.

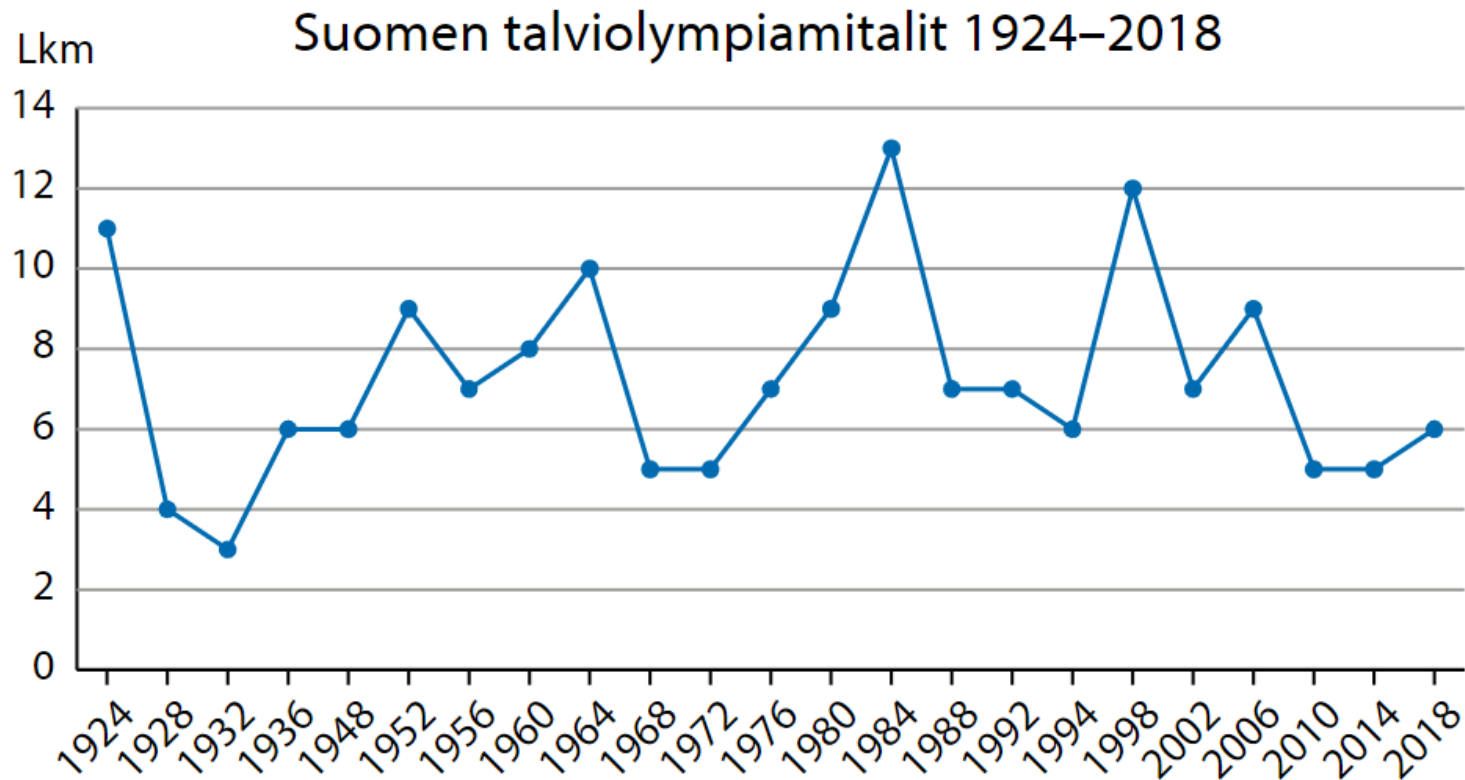
- Ympyräkaavio sopii havainnollistamaan kokonaisuuden, eli Suomen saamien mitalien, jakautumista eri lajien kesken.
- Kuvioon voidaan merkitä näkyviin kutakin lajia vastaava prosenttiosuus kaikista mitaleista.

Suomen voittamat mitalit lajeittain

c) Havainnollistetaan Suomen saamien olympiamitalien määrän kehitystä ajan kuluessa viivakaaviolla.

- Viivakaavio sopii erityisesti ajan mukana muuttuvan suureen havainnollistamiseen.
- Viivakaavio korostaa vaihtelua tai ajan mukana tapahtuvaa kehitystä.

Tee tehtävät 3.2, 3.4 ja 3.7

Ennen henkilöauton kuljettajatutkinnon ajokoetta on suoritettava vähintään 10 tuntia ajo-opetusta. Minimimäärän lisäksi voi autokoulusta ostaa ennen ajokoetta lisäajotunteja. Autokoulu tilastoi, kuinka monta ajotuntia asiakkaat ajoivat ennen ensimmäistä ajokoetta. Tulokset on esitetty laskentataulukossa.

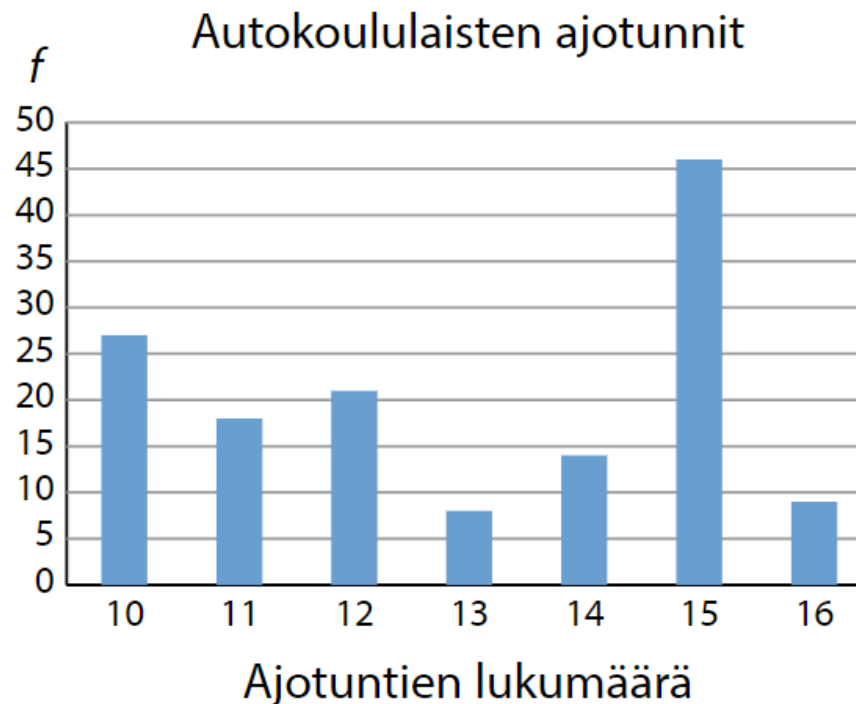
- a) Laadi ajotuntien lukumäärästä frekvenssijakauma ja havainnollista sitä sopivalla kuvaajalla.
- b) Kuinka monta prosenttia autokoululaisista ajoi 10 ajotuntia?
- c) Mikä oli ajotuntien moodi ja mitä se kertoo autokoululaisista?

Ratkaisu

Tarkastellaan aineistoa taulukkolaskentaohjelmassa. Aineistossa esiintyy arvoja 10–16 eli autokoululaiset ajoivat 10–16 ajotuntia ennen ensimmäistä ajokoetta. Aineistossa on yhteensä 143 havaintoa eli tieto 143 autokoululaisen ajotuntimäärästä.

- a) Määritetään kunkin arvon frekvenssi ja kootaan tieto taulukkoon. Piirretään frekvenssitaulukon perusteella pystypylväskuvaaja.

Ajotuntien lukumäärä	f
10	27
11	18
12	21
13	8
14	14
15	46
16	9

- b) Frekvenssitaulukon perusteella 10 ajotuntia ajoi 27 autokoululaista. Lasketaan, kuinka monta prosenttia tämä määrä on havaintojen kokonaismäärästä eli luvusta 143.

$$\frac{27}{143} = 0,188... \approx 19 \%$$

Niitä autokoululaisia, jotka ajoivat minimimäärän, on 19 %.

- c) Autokoululaisista 46 kappaletta ajoi 15 ajotuntia. Kaikkia muita tuntimääriä ajaneita on vähemmän, joten ajotunnin moodi on $Mo = 15$. Autokoululaiset ajoivat tyypillisesti 15 ajotuntia ennen ensimmäistä ajokoetta.

Vastaus

b) 19 %

c) $Mo = 15$ (ajotuntia)

**Tee tehtävät 3.3, 3.6, 3.8,
3.12 ja 3.16**